

ROD PLESŮ HEŘMANSKÝCH ZE SLOUPNA

J i ř í H á s

I. Osada Ples a její držitelé.

Při studiu dějin Zilvárů ze Silberštejna a jejich podhořské větve jsem narazil na problém tří Janů ze Silberštejna a to Jana, jeho syna Jana zvaného starší a Jana mladšího z větve vlčické. Chtěl bych se proto v dějinách rodu Plesů Heřmanských ze Sloupna vrátit současně i k linii podhořských Zilvárů, neboť teprve skutečnost, že tyto dva rody byly v příbuzenském svazku, osvětlila zmíněný problém a nejasnosti kolem tří Janů Zilvárů. Tím bych chtěl také opravit mnou nepřesně sestavený rodokmen této větve 1/. K osvětlení dopomohly dochované náhrobní desky ze zrušeného hřbitova při děkanském kostele sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem, resp. jejich popisy a dochované desky z kostela sv. Jiljí v Plese /dnešní Josefov/, který byl zrušen v důsledku výstavby známé pevnosti v roce 1786 2/.

Počátky samotné osady Ples spadají do druhé poloviny století dvanáctého, kdy jí vlastnili johanité, kteří patrně Ples i sousední osadu Veselici založili. V r. 1186 přenechali obě zmíněné vsi knížeti Bedřichovi, ale Přemysl Otakar I. je opět jmenovanému řádu vyměnil za část Bydžova 3/. Johanité drželi Ples až asi do počátku 14. století, kdy ho s největší pravděpodobností opět směnili, tentokrát vladykům ze Sloupna za jejich rodiný statek Sloupno u Bydžova. Takto si můžeme vysvětlit přítomnost vladyků ze Sloupna v kraji mezi Labem a Metují. První zprávu o nich máme k roku 1320, kdy držel osadu Ples Jindřich ze Sloupna, zřejmě zakladatel tvrze, též seděním na Heřmanicích, podle níž se dále členové této větve psali. K roku 1368 je jmenován majitelem Vyšemír z Heřmanic a k r. 1372 opět Jindřich Ples ze Sloupna a kromě něho také Václav Ples ze Sloupna, pražský probošt 4/. Rok 1371 nás rovněž upozorňuje na to, že jsou jmenováni jako spolu-patroni plesského kostela sv. Jiljí, románského původu, bratři Jan /Ješek/, Petr /Pešek/ a Věnek ze Sloupna 5/.

V roce 1406 a opět 2.4.1410 přenechal Jan Ples ze Sloupna, seděním na Chotěticích, pozemky v Jaroměři augustiniánskému řádu 6/. Z dalších členů rodu známe Václava, v letech 1371-1404 místopurkrabího na Karlštejně, žil ještě v roce 1415 a Petra, seděním v letech 1371-1418 na Heřmanicích, Krabčicích, Tamberku, Chvalkovicích a Vinařích. Zřejmě on nebo spíše jeho stejnojmenný syn se účastnil husitských bojů, ale není prokázáno na čí straně i když se traduje, že se přátelil /jeden z nich/ s Janem Žižkou z Trocnova. Na stížném listu české a moravské šlechty, zaslaném r. 1415 do Kostnice na protest proti upálení Jana Husa, podpis i pečeť Plesů chybí 7/. Ukazuje to na dvě možnosti. Buď stáli Plesové Heřmanští v táboře katolickém nebo starší Petr tohoto roku již nežil a mladší ještě nebyl kompetentní pečeť k stížnému listu přiložit, nemaje let. Je rovněž možné, že v té době stál na straně katolické a později se přiklonil k husitům. Tento Petr

Ples zasedal v roce 1437 na soudu zemském.

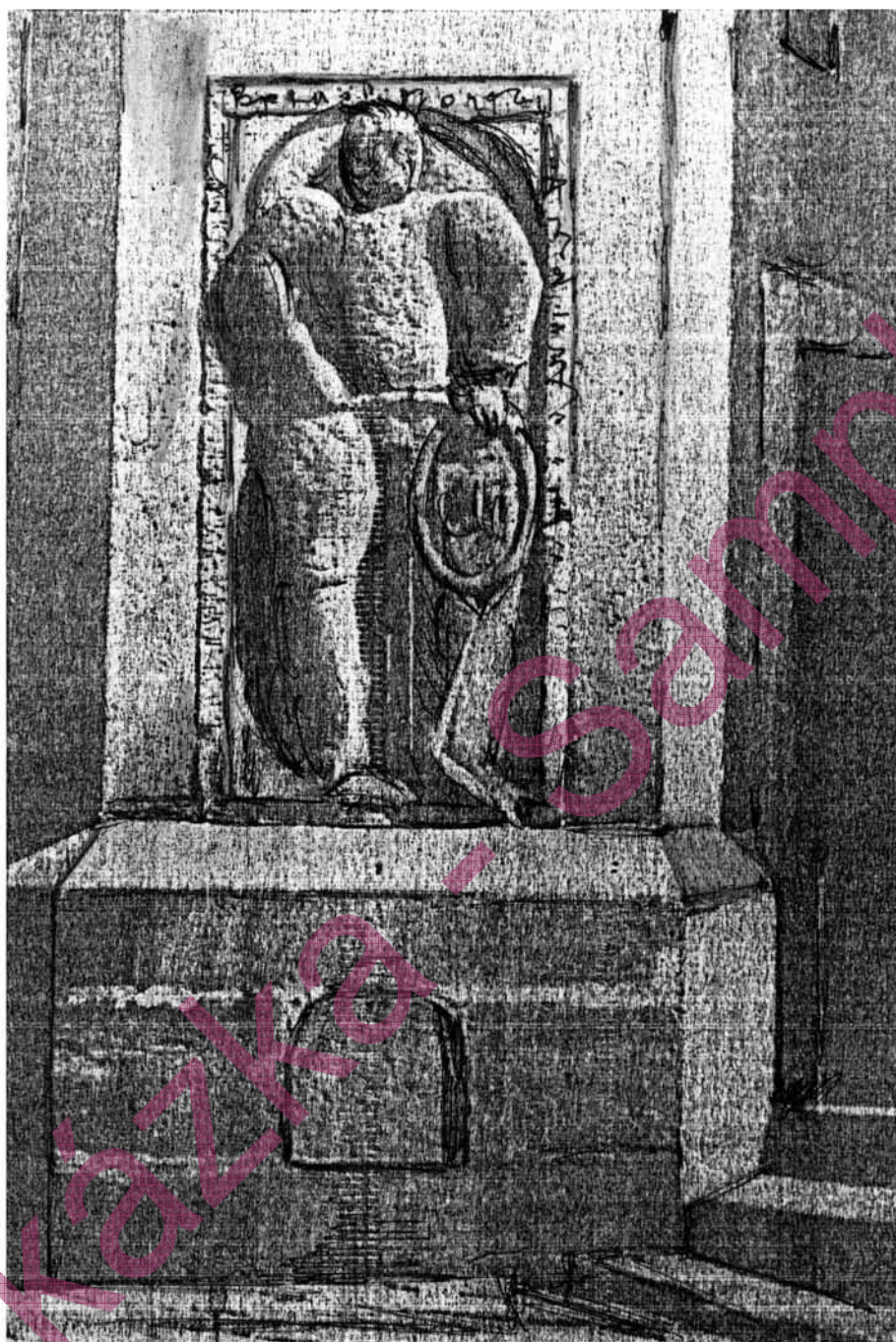
Další genealogie rodu je nejasná a je v podstatě přerušena. V roce 1454 je sice jmenován Jaroš ze Sloupna na Vinařích, což naznačuje, že mohl být synem, příp. vnukem Petra na Vinařích, ale bývá častěji zařazován jako syn Václava ze Sloupna, místopurkrabího karlštejnského. V r.1495 je majitelem Plesu Jan z Levína, zatímco Plesové Heřmanští ze Sloupna, jmenovitě Petr / v pořadí III. /drží v roce 1538 se svou manželkou Johankou z Čechtic pouze Bukovinu a jeho sestra Hedvika v r. 1538 sedí na Lipém a Markéta na Plese. O ní víme, že byla dvakrát provdána. Poprvé za vladyku z Levína, stejnojmenného městečka a hradu na okraji vrchmezí na Náchodsku, který v r.1428 pobořili husité a jemuž patrně přinesla věnem Ples již někdy před r.1495 a podruhé za Mikuláše Brloha z Brlohu.

Její syn z prvního manželství Jan postoupil 11.3.1518 dluhem po své smrti "zámek" Ples s příslušenstvím vlastní matce Markétě ze Sloupna, nevlastnímu otci Mikuláši z Brlohu a Petrovi Dobřenskému z Dobřenic, který se však 13.10.1535 svého práva vzdal 8/. Toho dne vložil Jan z Levína v desky nový zápis, kterým vše odkázal pouze matce a otčímovi. Po smrti Jana Pleského z Levína 14.6.1540 kdy skončil svobodný bez potomků, se Markéta ze Sloupna a její manžel Mikuláš z Brlohu "uvázali" v Ples. Protože však již neměli potomků, rozhodli se dne 11.2.1542 obnoveným vkladem ze 14.6.1540 a novým vkladem ze 20.5.1452 zapsat vše na zámku Plesu, s podacím kostelním a 200 kopami dluhu Janovi, Petrovi, Pavlovi a Věnkovi, bratřím Plesům Heřmanským ze Sloupna a na Bukovině, dětem Petra Plesa a Johanky z Čechtic 9/.Proti tomuto rozhodnutí zvedli odpor bratři Jindřich a Petr Dobřenští a náhradou získali ves Veselí.

Zmínění bratři Plesové ze Sloupna se uvázali v majetek po Markétině smrti 22.září 1544 / když Mikuláš z Brlohu skončil těsně předtím/ a rozdělili se tak, že Jan získal tvrz, dvůr a kostel v Plese, Pavel ves a Věnek rybníky. Petra vybyli penězi, které mu vyplatili r.1546 10/. Na Bukovině, Heřmanicích a Střeziměřicích si ponechali podíly společné. V r.1553 směnil Pavel tvrz Ples za své podíly ve Střeziměřicích s bratrem Janem, ale později se Jan opět tvrze ujal, neboť Pavel skončil ze sourozenců jako první, okolo r. 1555, zatímco Jan v r.1562, Petr buď v r.1560 nebo 1580 /tento letopočet zaznamenává Dobřenský/ a Věnek mezi léty 1563-69.

Věnek Ples Heřmanský ze Sloupna měl s manželkou Annou Dobřenskou z Dobřenic dcery Magdalenu Jitku, provdanou za Karla Bukovského z Hustířan a Johannu (+1587), provdanou za Karla Zárubu z Hustířan 11/. Pavel Ples byl ženat se Sabinou Tenglerovou z Dilingu s níž měl syny Kryštofa a Václava a dceru Markétu / asi nejstarší /. Při otcově smrti okolo r.1555 byli ještě nezletilí a proto se jich ujal strýc Věnek. Dědictví jim odevzdal v r.1563 kdy se bratři rozdělili tak, že Kryštof zdědil tvrz a dvůr s kostelem a Václav ves, kterou však prodal později tchánovi své sestřence Johanky, Zdeňkovi Zárubovi z Hustířan 12/.Ještě před tím se kolem r.1560 provdala jejich sestra Markéta za Jana Zilvára ze Silberštejna, seděním na nepříliš vzdáleném Podhoří u Dvora Králové nad Labem.

U dětí Petra Plesa Heřmanského ze Sloupna a Johanky z Čechtic se zbývá zmínit ještě o dvou nejstarších sourozencích Janovi

Náhrobník Jana st. Zilvára ze Silberštejna a na Podhoří. Tato deska kryjící původně hrobku v kostele sv. Jana Křtitele, byla v červnu 1839 vyzdvižena a zasazena zvenčí do chrámové zdi poblíž vchodu na kůr. Nápis /český i postava rytířova byly vcelku zachovány, neboť deska kryla pouze prázdnou hrobku a to rubem navrch. Nápis zní: "J...STARSSI ZILWAR Z ZILWARSSTEINA A PILNIKOVA NA PODHORZI LETA PANIE 1605 DEN SWATEHO DIWISSE GINAC..... PAN BUH RACZ MU DATI LEHKE ODPoczINUTI".

a Petrovi IV. Zachoval se totiž náhrobník jednoho z nich a náhrobník nejspíše manželky jednoho z nich z rodu Křineckých z Ronova. Oba pocházejí ze zrušeného kostela sv. Jiljí, který byl pohřební kaplí Plesů Heřmanských ze Sloupna a byly přemístěny 17. 5. 1892 s menšími potížemi - neboť byly spolu s dalšími náhrobníky použity při stavbě pevnosti - do vestibulu josefovské radnice. Nápis na nich jsou již téměř nečitelné, avšak zanechal nám je z doby, kdy byly čitelnější, z poloviny minulého stol. nadšený vlastenec, archeolog a znalec místních dějin Josef Duška ve svých Pamětech. Podle něho se jedná o náhrobníky Petra Plesa ze Sloupna a Kateřiny Křinecké z Ronova, o nichž A. Sedláček soudí, že by mohli být manželé, ale Petrův náhrobník přisuzuje, díky malé čitelnosti, spíše Janovi nebo Pavlovi a Kateřinu zaměnil se Žofií Křineckou z Ronova. O ní je známo, že byla provdána za Wolfganga Krajíře z Krajku (+ 7. 1. 1552) a skonala v r. 1556 15/.

Zmíněný Josef Duška byl přesvědčen, že se jedná o náhrobník Petra Plesa ze Sloupna, Žižkova přítele a Husova stoupence a svou představu živil tak, že se vzniklá legenda udržela až do r. 1924, kdy se v Praze měla konat jubilejní Žižkova výstava a všechna muzea byla vyzvána, aby zaslala jakékoliv památky na Žižkovu osobnost. Josefovské muzeum chtělo poslat fotoreprodukcí náhrobníku, ale ještě před tím A. Sedláček Duškovu legendu vyvrátil.

Poslední a nejstarší ze sourozenců Jan, skonala v r. 1562 svobodný a bez potomků. Petr Ples měl s Kateřinou Křineckou z Ronova pouze jediného syna Jana (+1600). Ten zdědil Bukovinku, Střeziměřice a Poleň a s manželkou Kateřinou Veleňskou z Veleně měl syny Václava, Petra V., Pavla a dceru Kateřinu 14/.

Vraťme se k potomkům Pavla Plese ze Sloupna a Sabiny Tenglerové z Dilingu. Po rozdělení majetku mezi sebe bez sestřiny účasti, vlastnil Kryštof vsi Ples a Rodov u Hradce Králové, který zřejmě vyženil v r. 1568 svým prvním sňatkem se Saloménou Rodovskou z Hustířan. Po její smrti se podruhé oženil s Alenou Popelovou z Vesce, která skonala v r. 1611. Kryštof byl v roce 1596 hejtmanem hradeckého kraje, skonala v r. 1597 15/. Z prvního manželství měl syna Pavla, který se oženil s Eliškou Karbanovou z Volšan, ale skonala v r. 1603 bez potomků. Z druhého manželství byl o mnoho let mladší Kryštof Václav, jenž se zúčastnil stavovského odboje, za což byl postižen v r. 1630 konfiskační komisí, přestože již v lednu 1621 přísahal věrnost císaři. Přišel o statek Popovice, získaný v r. 1603 a v r. 1631 odešel dobrovolně do vyhnanství, údajně do Pruska 16/.

Druhý ze synů Pavla Plese a Sabiny Tenglerové Václav, byl v r. 1587 purkrabím na Karlštejně, v letech 1570-1603 kdy zřejmě skonala, vlastnil Stolany, Chotětice, Ples a Bystřici. V r. 1595 byl hejtmanem kraje chrudimského. S Eliškou Andělovou z Ronovce měl jediného syna Zikmunda Jana, který zemřel v mládí v r. 1606 17/.

Zbývá se zmínit o osudech dětí Jana Plese Heřmanského ze Sloupna a Kateřiny Veleňské z Veleně, neboť jimi oficiálně vymřel rod po meči resp. jejich jediným vnukem. Václav Ples vlastnil v letech 1594-1603 Vlčnov, r. 1609 získal Třebešov a v letech 1610-17 ještě vlastnil Medlešice. Skonala r. 1620. Byl celkem třikrát ženat. Z prvního manželství s Barborou Sixtovou z Ottersdorfu (+1605) měl dcery Evu, provdanou za Jana Lukavského z Lukavice a Annu. Z druhého manželství s Ludmilou Soudkovou z

Traunsteinu měl dceru Mariannu, provdanou za chrudimského měšťana Šimona Štiku a z třetího manželství s Ludmilou Ryšavou, dcerou pardubického měšťana - jedná se o zřetelný úpadek, chudnutí a přerod šlechtického rodu v měšťanský - měl syna Vratislava, v r. 1619 na Plesu, jímž vymřel v roce 1640 rod Plesů Heřmanských ze Sloupna po meči 18/.

Bratr Václava Plese na Vlčnově Petr vlastnil Střeziměřice, Třebešov a Bukovinku a skonal v r. 1627. Byl dvakrát ženat a to s Veronikou z Maxen a s Magdalenou Pátkovou z Veleně, vždy bez potomků. Poslední z bratrů Pavel zůstal neženat roce 1619 na Plese (společně s Hertvíkem Zárubou z Hustířan) a Střeziměřicích, někdy mu je jako manželka přisuzována druhá manželka Petrova Magdalena Pátková z Veleně 19/. Jejich sestra a poslední ze sourozenců Kateřina, která žila v r. 1623 v Chrudimi, byla provdána dvakrát a to za Matouše Belvice z Nostvic (+1621) a podruhé za Zdenka Humpoleckého z Rybenska 20/.

Během dalších dvou století se vystřídala na Plese celá řada majitelů: Zárubové z Hustířan, Jan Rudolf hr. Trčka z Lípy, potom připadl císaři Ferdinandu II., který jej daroval Matyáši hr. Galasovi. Dalšími majiteli byli Jan hr. Špork a František Adolf hr. Špork, po něm získal Ples Jan Josef hr. ze Šternberka a posledními majiteli byli Paarové. Šest století existence osady Ples bylo /1186-1786/ přerušeno dekretem císaře Josefa II. o stavbě vojenské pevnosti, jejíž plán byl připraven generálem Querlondem již v r. 1764 a expropriací osadníků ze 48 stavení (z celkového počtu 122 čísel, které osada Ples měla v r. 1780). Již před tím bylo zakázáno pohřbívat na hřbitově u kostela sv. Jiljí, ve kterém mše svaté, ale slouženy byly a pohřbívalo se u kaple sv. Huberta, již založil v r. 1690 František hr. Špork a v blízkých Holohlavech, kam se většina osadníků chtěla vystěhovat. Nakonec však byli vystěhováni do Rozběřic u Všestar, do Černožic a Libníkovic. Ostatní zůstali a založili osadu Nový Ples a Dolní (nebo Vodní) Ples, který byl zbytkem Starého Plesu u rybníka.

Počátkem r. 1780 zakoupila císařská komora Smiřice a Ples od knížete Paara za 700.000 zl. rýnských, což bylo 6.6.1780 za - psáno do desk zemských. 3.10.1780 bylo započato s vlastní stavbou za slavnostního položení základního kamene v přítomnosti císaře Josefa II. Osada Ples mizela pomalu z povrchu zemského, aby u - stoupila rostoucím hradbám vojenské pevnosti, za nimiž vznikalo město nové - dnešní Josefov. Poslední stavbou, která byla v Plese zbourána byl románský kamenný kostelík sv. Jiljí v r. 1786 21/.

2. Podhořští Zilvárové a jejich příbuzenský vztah k Plesům Heřmanským ze Sloupna.

Jak již víme, provdala se sestra nezletilých bratrů Kryštofa a Václava, Markéta, ještě před nabytím jejich plnoletosti, kolem r. 1560 za Jana Zilvára na Podhoří, k čemuž patrně získala od poručníka Věnka ze Sloupna finanční věno jako svůj dědický podíl. Z jejího krátkého, zhruba pětiletého manželství známe tři děti, dcery Marii a Markétu a syna Jana zv. starší oproti Janovi mladšímu z větve vlčické /v rodokmenu Zilvářů ze Silberštejna a jejich vlčické větve označen jako IV./, narozeného kolem r. 1580 a který se stal jeho zetěm. Z dcer Jana Zilvára a Markéty ze